

Rodbina Lenče z Lavrice in prvi slovenski doktorici medicine ter naravoslovja – II. del

mag. Iztok Petrič in ddr. Aleš Iglič

Povzetek

V drugem delu kronike družine Lenče nadaljujemo z opisom življenske poti Terezije Marije Lenče, por. Jenko, preostali del članka pa posvetimo njenima dvema hčerama, Eleonori Jenko-Groyer, prvi slovenski doktorici medicine ter dr. Ani Jenko Šterba-Böhm, prvi Slovenki z doktorskim nazivom s področja naravoslovnih ved.

Terezija Lenče (1858-1938) in njen soprog dr. Ludvik (Ljudevit) Jenko (1841-1912)

V zakonu naslednika Andreja ml., to je Mihaela Lenčeta (1818-1880) in Anne Marije Hiebl (1825-1882) se je rodila Terezija Marija Lenče (1858-1938), zavzeta javna delavka in pevka. O njenem otroštvu ne vemo prav veliko. Najprej se je izobraževala pri ljubljanskih uršulinkah in nato na Bavarskem na ženskem inštitutu v Münchnu¹, kamor jo je poslala mati, ki je bila doma na Bavarskem. Na poti v München, pa tudi na njenih drugih potovanjih po Evropi, je spoznavala mesta kot so Dunaj, Salzburg, Innsbruck, Cetinje, Praga, Varšava. Moskva, St. Petersburg, Dresden, italijanska mesta ter še mnogo drugih mest in krajev². Tako lahko rečemo, da je bila Terezija (Terezina) Marija Lenče izobražena in razgledana ženska, ki je aktivno govorila nemško in rusko, pogovorno pa je obvlada mnoge balkanske jezike. Ruskega jezika se je učila v Moskvi³. Terezija Marije Lenče se je poročila s precej starejšim zdravnikom dr. Ludvikom (Ljudevitom) Jenkom in (1841-1912). V zakonu so se jima rodili štirje otroci, hčeri Eleonora in Ana ter sinova Ljudovit in Miljutin. Terezija Lenče Jenko je skupaj z možem Ljudevitom (Ludvikom) Jenkom poskrbela za dobro izobrazbo vseh svojih otrok: *Eleonora* je postala prva slovenska zdravnica, *Ana* pa prva Slovenka z doktorskim nazivom s področja naravoslovja na sploh, sin Ludvik je postal zdravnik, sin Miljutin pa inženir montanistike.

¹ Hristo Andonov-Poljanski: *Makedonija i Slovenija*, Skopje, str. 212, 1978.

² Andonov-Poljanski: *Makedonija i Slovenija*, str. 212.

³ Jana Vavtar, Iztok Petrič, Življenjska pot Terezije Jenko, *Glasnik* (glasilo občine Škofljica), vol. 22, str. 13, 2013.

Slika 9. Terezija Lenče Jenko (1858-1938) in zborovodja ter skladatelj Matej Hubad (1866-1937). Terezija je bila izvrstna altistka⁴ ter tudi predsednica ženskega zbora Glasbene matice v letih 1895–1901. Bila je pobudnica koncertov na Dunaju marca leta 1896 v zahvalo za pomoč Dunajčanov ob ljubljanskem velikonočnem potresu 1895. V letu 1895 je opravila študijsko potovanje v Črno Goro, leta 1903 v Makedonijo in Bolgarijo ter leta 1902 v Rusijo.

Terezija je bila predsednica ženskega zbora Glasbene Matice v letu velikega ljubljanskega potresa. V času potresa so se na potrebe prebivalcev Ljubljane z darovi solidarno odzvali meščani Dunaja. Ker je zaradi tega čutila hvaležnost do glavnega mesta Dunaja, je Terezija dala pobudo⁵, da bi se Ljubljančani lahko Dunajčanom zahvalili za dobrotljivost z zahvalnim koncertom Glasbene matice, kar je predlagala vodstvu Glasbene matice in zborovodji Mateju Hubadu. Odbor Glasbene matice je takoj podprl idejo in se odločil, da bi na Dunaju izvedli dva dobrodelna koncerta, katerih zbrana sredstva bodo darovali Dunaju v zahvalo za pomoč po velikonočnem potresu. Koncerta sta bila zelo odmevna. Mešani pevski zbor Glasbene Matice je nastopil z c.kr. dvornim opernim orkestrom v veliki koncertni dvorani

⁴ Izvestje Glasbene matice v Ljubljani v društvenem in šolskem letu 1897/8, str. 65 .

⁵ Izvestje Glasbene matice v Ljubljani v društvenem in šolskem letu 1897/8, Glasbena Matica, Katoliška tiskarna v Ljubljani, str. 11, Ljubljana, 1898.

stavbe dunajskega društva Musikverein⁶, od koder v današnjih časih po televiziji spremljamo novoletne koncerte. Prvi koncert je dirigiral M. Hibad. Posebej za drugi koncert Glasbene matice pa je na Dunaj prišel dirigirat slavni češki skladatelj Antonin Dvořak, saj so pevci izvedli tudi njegovo delo.

Že pred prvo svetovno vojno je Terezija potovala po Balkanu in nato preko objav v časopisih in predavanj Slovencem širila obzorje o kulturi ostalih slovanskih narodov⁷. Bila je zaslužna za prve stike med Slovenci in Makedonci, o čemer je makedonski zgodovinar Andonov napisal zajetno monografijo⁸.

Slika 10. Fotografiji Terezine Jenko, roj. Lenče (fotografija je iz leta 1903) in njenega soproga zdravnika dr. Ljudevita Jenka st. (iz arhiva Jolande Groyer, vnukinje Terezine in Ljudevita Jenka)⁹.

Njeni zapiski s potovanja po Črni Gori so eden izmed virov, ki jih Črnogorci uporabljajo pri raziskovanju svoje nacionalne zgodovine. S Črnogorci se je prvič srečala jeseni leta 1895, ko je obiskala Črno Goro, kamor je odpotovala s hčerko. Spomine s potovanja je objavila v obliki podlistka v Slovenskem narodu, leto kasneje pa še v črnogorski literarni reviji Luča. Terezijina starejša hčerka Eleonora je obiskovala Dekliški zavod carice Marije, ki je od leta 1869 deloval pod pokroviteljstvom ruskega carja in njegove

⁶ Izvestje Glasbene matice v Ljubljani v društvenem in šolskem letu 1897/8, str. 69-70.

⁷ Jana Vavtar, Iztok Petrič, Življenjska pot Terezije Jenko, Glasnik (glasilo občine Škofljica), vol. 22, str. 13, 2013.

⁸ Hristo Andonov-Poljanski, Makedonija i Slovenija, Skopje, 1978.

⁹ Hristo Andonov-Poljanski, Makedonija i Slovenija, Skopje, 1978.

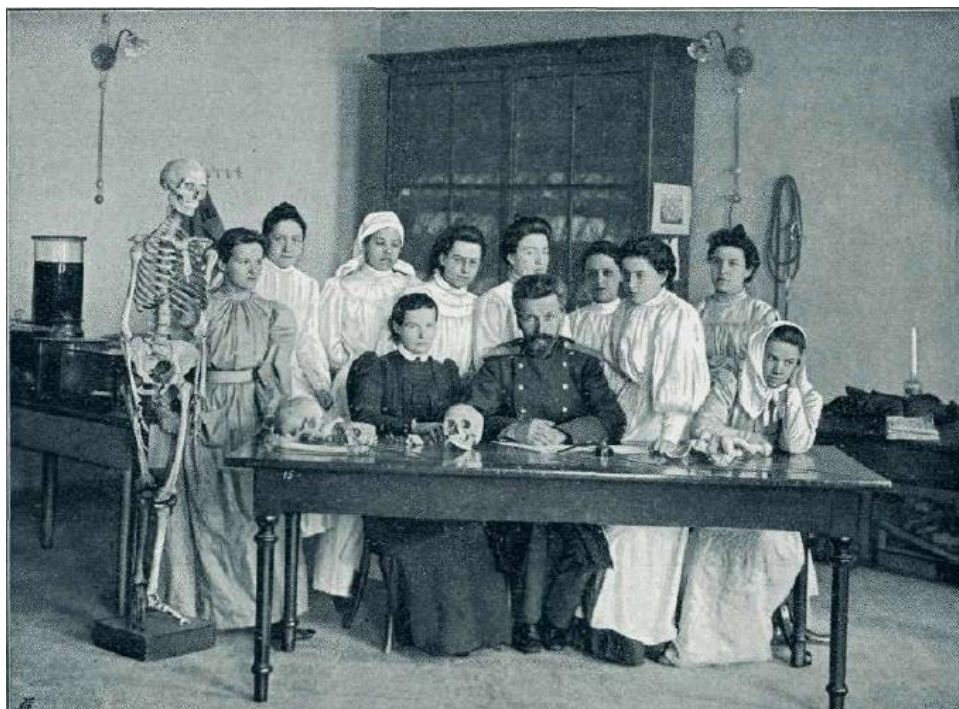
žene v Cetinju. Dekliški zavod carice Marije je bila elitna srednja šola, ki je vzgajala dekleta iz plemiških in premožnejših meščanskih družin. Pouk je potekal izključno v ruščini in francoščini. Ob vstopu v šolo so bila dekleta stara od 9 do 12 let, pogoj pa je bil vsaj pogovorno znanje ruskega jezika. S spričevalom dekliškega zavoda so imele vstop na vse svetovne univerze in kar nekaj jih je odšlo nadalje študirat na eno izmed evropskih univerz. Tako je tudi Terezijina hči Eleonora nadaljevala šolanje na ženski Medicinski fakulteti v Peterburgu v Rusiji.

Naj zaključimo zgodbo o Tereziji (Terezini) Jenko s spominskim zapisom Frana Govekarja: »Gospa Terezina je bila samosvoja, originalna, na videz in včasih po govorici romantična, v resnici pa prav realna in praktična, na premnoge strani izredno koristna žena. O tem bi mogli marsikaj povedati naši pisatelji, umetniki, zlasti pa dijaki. Gospodčeva je bila res gosposka! Bila je globokomiseln in pesniško razpoložena Slovenka, ki ni trčila časa s plitkostmi in ničemrnostmi. Silno je ljubila naravo in v cvetlicah je nahajala prav posebno radost.«¹⁰ Za karitativno delo je bila Terezija kar dvakrat odlikovana s strani jugoslovanskega kralja.

Sestri, dr. Eleonora Jenko-Groyer in dr. Ana Šterba-Böhm

Eleonora Jenko (1879-1959) je za zdravniški poklic verjetno navdušil njen oče, ki je imel zdravniško ordinacijo na Mestnem trgu 21 v Ljubljani. Takrat v Avstriji ženske še niso smele študirati medicine. Zato so večinoma odhajale na študij v Nemčijo in Švico. Menda je Eleonorina mati Terezija osebno odšla na Dunaj in pri cesarju izprosila dovoljenja, da je smela poslati svojo hčer na študij v Rusijo, kjer je v Sankt Peterburgu delovala ženska medicinska fakulteta. Eleonora je sicer dobila cesarjevo dovoljenje za študij medicine v Rusiji, a ker je bil vpis na fakulteto številčno omejen, se je najprej leta 1897 vpisala študij na filozofski fakulteti, opravila izpit iz latinščine na eni izmed peterburških gimnazij in se nato leta 1898 prepisala na žensko medicinsko fakulteto, kjer je študij trajal deset semestrov. Študij medicine v Rusiji je Eleonora s promocijo zaključila leta 1907 in si pridobila naziv doktorica vsega zdravilstva ter tako postala prva Slovenka z doktoratom iz medicine.

¹⁰ Fran Franjevič: Terezini Jenkovi v spomin, *Slovenski narod*, letnik 71, št. 19, 25. januarja, str.4, 1938.

Slika 11. Eleonora Jenko med študentkami medicine (tretja z desne) na Ženskem medicinskem inštitutu (ženska medicinska fakulteta) v Sankt Peterburgu okoli leta 1903.

Po končanem študiju se je Eleonora poročila z zdravnikom dr. Friderikom Groyerjem¹¹. V svoji zasebni kapeli v škofijskem dvorcu ju je poročil ljubljanski knezoškof Antona Bonaventura Jeglič. Po poroki je Eleonora z možem odšla na Češkoslovaško, kjer sta živela tudi njena sestra Ana in brat Miljutin¹². Leta 1910 sta se zakonca Jenko - Groyer najprej naselila Matuljah pri Opatiji in tam opravljala zdravniški poklic vse do prve svetovne vojne¹³. Konec leta 1914 se je Eleonora nato za stalno naselila v Ljubljani, kjer je začela opravljati zdravniški poklic, ko je po nalogu deželne vlade najprej opravljala cepljenje proti kozam nato pa od poletja 1915 pa do konca vojne ordinirala v Grosupljem. Po prvi svetovni vojni je morala v novi državi Kraljevini o Srbov, Hrvatov in Slovencev (SHS) na Medicinski fakulteti v Zagrebu opraviti še dodatna dva izpita, da je bila ponovno, tokrat na zagrebški univerzi, promovirana za doktorico medicine.¹⁴ Zasebno zdravniško prakso je imela na Miklošičevi cesti v Ljubljani. Privatno zdravniško prakso je imela odprto tudi med drugo svetovno vojno in tudi še po njej v času komunističnega režima, čeprav takrat zasebniki niso bili več dobrodošli. V času njenega

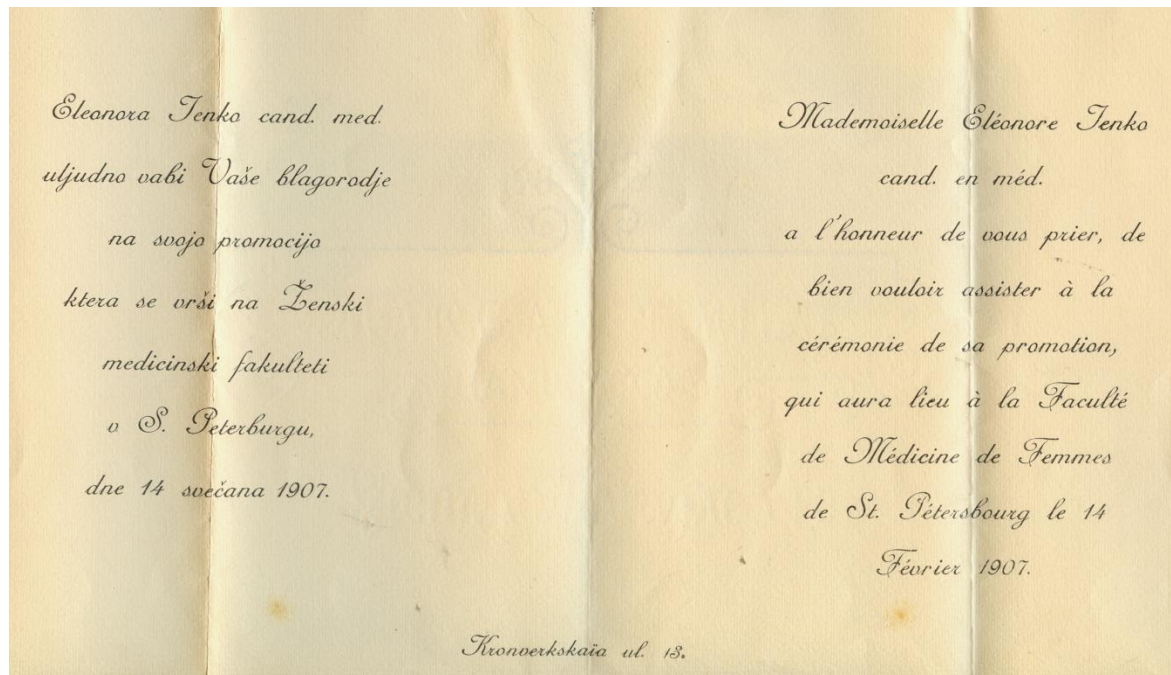
¹¹ Rojen na Dunaju 7. 1. 1881 očetu Andreasu in materi Mariji Groyer, roj. Adametz.

¹² I. Petrič, J. Jareš, A. Iglič: Ana Jenko Šterba-Böhm (1885–1936), Prva Slovenka z doktoratom iz kemije, *Acta Chimica Slovenica*, vol. 62, str. S140–S144 (2015)

¹³ *Slovenska žena*, letnik 1, št. 1/10, str. 27, 1912/1913. Glejte tudi *Slovenska gospodinja*, letnik 6, št. 2, 19. februar, str. 27, 1910.

¹⁴ Živa Melik: Eleonora Jenko Geoyer (1879–1959), Prva slovenska zdravnica. v: *Pozabljena polovica. Portreti žensk 19. in 20. Stoletja na Slovenskem*, Založba Tuma/SAZU, str. 162–166, 2007.

zdravniškega delovanja je dr. Eleonora Groyer veliko pisala v Ženski svet, da bi tako prispevala k boljši izobrazbi slovenskih žena na področju skrbi za zdravje. Vsebina njenih člankov je segala od nasvetov za vzgojo otrok, ki zajema tudi spolno vzgojo. Umrla je v Ljubljani in je pokopana na ljubljanskih Žalah ob materi, očetu ter edini hčerki.

Slika 12. Vabilo na promocijo dr. med. Eleonore Jenko-Groyer (iz arhiva Inštituta za zgodovino medicine Medicinske fakultete v Ljubljani).

Eleonorina mlajša sestra Ana Jenko (1885-1936) je postala prva Slovenka z doktoratom znanosti (Ph.D.) iz kemije ter tudi prva Slovenka z doktoratom katere iz naravoslovnih ved. V Ljubljani je maturirala na I. gimnaziji kot privatistka, saj se takrat dekleta niso mogla redno vpisati na gimnazijo, ki je omogočala direkten vpis na univerzo. Ana Jenko se je po zaključeni maturi leta 1906 vpisala na Filozofsko fakulteto Češke Karl-Ferdinandove univerze v Pragi, kjer je študirala kemijo. Doktorsko delo s področja kemije je zagovarjala na Filozofski fakulteti Češke Karl-Ferdinandove univerze v Pragi leta 1911. Naslov njene doktorske teze je bil Študija o določanju in delitvi kislin: jantarne, jabolčne in vinske. Leta 1912 se je v Ljubljani poročila z Janom Stanislavom Šterba-Böhmom, takratnim docentom in kasnejšim rednim profesorjem ter dekanom na Karlovi univerzi v Pragi.

Slika 13. Ana Jenko Šterba-Böhm, prva Slovenka z doktoratom iz naravoslovja, na fotografiji iz leta 1922 (iz Narodnega arhiva Češke republike).

Kot je razvidno iz članka, ki ga je Jan S. Šterba-Böhm leta 1914 objavil v znanstveni reviji *Zeitschrift für Electrochemie und Angewandte Physikalische Chemie*¹⁵, sta bila zakonca Jan in Ana Šterba-Böhm tesna znanstvena sodelavca še tudi po zagovoru doktorskega dela Ane Jenko Šterba-Böhm v letu 1911¹⁶. Ana sicer po navadi tistega časa kot ženska ni navedena kot soavtorica na naslovni strani članka, ampak je navedena kot sodelavka na koncu članka, ki je skupaj avtorjem članka opravila znanstveno delo, predstavljeno v članku. Delo je bilo opravljeno na Kemijskeo-farmaceutskem inštitutu c. k. Češki univerzi v Pragi¹⁷. Naj omenimo, da se je Ana Jenko Šterba-Böhm se je med drugim izpopolnjevala tudi v laboratoriju Nobelove nagajenke Marie Skłodowske Curie¹⁸. Tudi njen soprog je tudi sodeloval z večimi Nobelovimi nagrajenci ter bil mentor Nobelovemu nagrajencu Jaroslavu Heyrovskemu. Ana Jenko Šterba-Böhm je umrla leta 1936 v Pragi in je pokopana na praškem vinohradskem pokopališču.

¹⁵ Šterba-Böhm, Ein Beitrag zur Kenntnis des Skandiums, *Zeitschrift für Electrochemie und Angewandte Physikalische Chemie*, vol. 20, 289-316, 1914.

¹⁶ Iztok Petrič, Jakub Jareš, Aleš Iglič: Ana Jenko Sterba-Bohm (1885-1936), first Slovenian women with a doctorate in chemistry, *Acta. Chim. Slov.*, vol. 62, str. S140-S144, 2015.

¹⁷ Šterba-Böhm, Ein Beitrag zur Kenntnis des Skandiums, *Zeitschrift für Electrochemie und Angewandte Physikalische Chemie*, vol. 20, 289-316, 1914.

¹⁸ Fran Franjevič: Terezini Jenkovi v spomin, *Slovenski narod*, letnik 71, št. 19, 25. Januarja, str.4, 1938.

V hlubokém zármutku oznamujeme všem přátelům a známým, že Nejvyšší Pán života i smrti ve Svě neskonalé moudrosti povolal k Sobě naši vřele milovanou choť, matku, dceru, sestru, švakrovou, tetu a neteř, paní

PhDr.

ANNU ŠTĚRBOVOU-BÖHMOVOU

ROZENOU JENKO Z LJUBLJANY.

Zaopatřena svatými svátostmi, zesnula ve středu dne 22. července 1936 o 9:40 hod. ráno, v 25tý výroční den své promoce, po dlouhém utrpení, které tak hrdinně snášela.

Celý život zasvětila péči o rodinu a dobročinným skutkům. Všichni, kdož Jste poznali Její šlechetnou duši, zachovejte Ji trvalou vzpomínku.

Pohřeb drahé zesnulé se koná v sobotu dne 25. července 1936 o 4. hodině odpolední z kaple vinohradského hřbitova.

Zádušní mše sv. sloužena bude v úterý dne 28. července 1936 o 8. hod. ranní v arciděkanském chrámu Páně u sv. Ludmily na Král. Vinohradech.

Jménem veškerého příbuzenstva:

Prof. Dr.
JAN ST. ŠTĚRBA-BOHM,
i. profesor chemie na universitě Karlově,
choť.

TEREZINA Dr. JENKO,
vděra po lékaři, Ljubljana,
matka.

JAN PETR ŠTĚRBA-BOHM,
studující přírodních věd,
syn.

MUDr. ELEONORA JENKO-GROYER,
lékařka, Ljubljana,
sestra.

Mont. Ing. MILJUTIN JENKO,
vrchní ministerský rada a odborový přednosta
ministerstva veřejných prací, Praha,
bratr.

Prosíme o tichou soustrast.

Slika 14. Osmrtnica Ane Jenko Štěrba-Böhm, ki je skupaj z bratom Miljutinom, sinom Janom ter Madame Marie Louise de Peyret pokopana na praškem pokopališču Vinohradský hřbitov¹⁹ (iz arhiva Karlove univerze v Prahi).

¹⁹ Iztok Petrič, Jakub Jareš, Aleš Iglič: Ana Jenko Sterba-Bohm (1885-1936), first Slovenian women with a doctorate in chemistry, Acta. Chim. Slov., vol. 62, str. S140-S144, 2015.